

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού.

Αφετηρία και προοπτικές ενός νέου πεδίου

Επιμέλεια:
Γεώργιος Κατσαδώρας, Εμμανουήλ Φωκίδης

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού
Αφετηρία και προοπτικές ενός νέου πεδίου

Επιμέλεια

Γεώργιος Κατσαδώρας, Εμμανουήλ Φωκίδης

Ρόδος, 2022

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού
Αφιερώματα και προοπτικές ενός νέου πεδίου

ISBN 978-618-84330-7-6

Copyright 2022

Εργαστήριο Γλωσσολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Επιμέλεια

Γεώργιος Κατσαδώρας

Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Εμμανουήλ Φωκίδης

Επίκουρος Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Το σχεδιασμό του εξώφυλλου και οπισθόφυλλου ανέλαβε η graphic designer

Μυρτώ Φωτίου Φεγγερού

LinkedIn: Mirto Fotiou -Feggerou

E-mail: mirtof80@gmail.com

Το σχεδιασμό των μμιδίων ανέλαβε ο

Βαγγέλης Βαλασιάδης

Οι συγγραφείς των άρθρων που δημοσιεύονται στον τόμο διατηρούν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των άρθρων τους. Τα άρθρα του τόμου μπορούν να χρησιμοποιηθούν με αναφορά στους συγγραφείς τους. Οι συγγραφείς των άρθρων μπορούν να τα καταθέσουν σε ιδρυματικό ή άλλο αποθετήριο ή να τα δημοσιεύσουν σε άλλη έκδοση, με υποχρεωτική την αναφορά της πρώτης δημοσίευσης του τόμου. Οι συγγραφείς ενθαρρύνονται να δημοσιοποιήσουν την εργασία τους στο Διαδίκτυο.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
Εισαγωγή.....	10
Αποτελεί το Διαδίκτυο μονόδρομο για τις Σύγχρονες Λαογραφικές Σπουδές; <i>Μαρία Γκασούκα</i>	10
Ψηφιακές πηγές για τη μελέτη του ελληνικού παραδοσιακού πολιτισμού και της λαϊκής θρησκευτικότητας, <i>Εμμανουήλ Γ. Βαρβούνης</i>	20
Α΄ θεματική ενότητα: Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα της ψηφιακής λαογραφίας.....	29
Η σύγχρονη λαογραφία στο πλαίσιο των ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών (digital humanities): ορισμοί, περιεχόμενο ερευνητικά πεδία, εργαλεία της Ψηφιακής Λαογραφίας, <i>Αλέξανδρος Γ. Καπανιάρης</i>	30
Παράθυρο στη θάλασσα. Ένα «παράθυρο» στον λαϊκό πολιτισμό μέσα από τον κινηματογράφο και το Διαδίκτυο, <i>Άννα Λυδάκη</i>	49
Οι λαϊκές ψηφιακές ομάδες ως πεδίο της ψηφιακής Λαογραφίας, <i>Ξανθίππη Φουλίδη</i>	56
Β΄ θεματική ενότητα: Διάχυση και διάδοση παραδοσιακών και νέων μορφών του λαϊκού πολιτισμού στον ψηφιακό κόσμο	65
Λαϊκός πολιτισμός και διαδικτυακά μιμίδια: Η εκπαίδευση μέσα από τα μιμίδια κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19, <i>Βασιλεία Αντωνάκη, Γεώργιος Κατσαδώρας</i>	66
Η διάχυση και διάδοση της λαογραφίας της Δωδεκανήσου στον ψηφιακό κόσμο, μέσα από δράσεις συλλόγων και ατόμων την περίοδο της καραντίνας, <i>Μαρία Α. Αντωνοπούλου</i>	83
Ο Ray Harryhausen και η απεικόνιση της Μέδουσας στα ψηφιακά παιχνίδια, <i>Ευάγγελος Βαλασιάδης</i>	98
Επιστήμη των πολιτών και πολιτισμός: Η περίπτωση της ψηφιακής καταγραφής του λαϊκού πολιτισμού, <i>Βικτώρια Γαβάνα, Μαγδαληνή Μάρη, Ευαγγελία Καβακλή</i>	116
Οι στρατηγικές ή οι μορφές τρολαρίσματος στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης Facebook., <i>Μαρία Ζαρέντη</i>	129
Creepypasta: Ο ψηφιακός αστικός θρύλος, <i>Μαρία Ζούρου</i>	141
Τα μιμίδια (memes) της πανδημίας του ιού COVID-19: Η διαχείριση του πρωτόγνωρου μέσω ενός σατιρικού είδους του ψηφιακού λαϊκού λόγου, <i>Ρέα Κακάμπουρα, Αφροδίτη-Λήδια Νουνανάκη</i> ..	153
Πολιτικές μνήμης και διαδικασία δόμησης ταυτοτήτων στην ψηφιακή εποχή: Το παράδειγμα του ιστότοπου «Δίκτυο Mikrasiatis.gr», <i>Ιωάννης Καραχρήστος</i>	183
Το λαϊκό εορτολόγιο μέσα από τα διαδικτυακά μιμίδια, <i>Ευηλένα Καρδαμήλα</i>	195
Αινίγματα, παροιμίες και άλλες λαϊκές φράσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης την περίοδο της πανδημίας. Η σελίδα ««Λαϊκές ρήσεις, Αινίγματα και Ανέκδοτα» στο Facebook, <i>Χρυσάνθη Κόζα</i> .	209
Τα λαχνίσματα στον σύγχρονο ψηφιακό κόσμο: Από το τελετουργικό των υπαίθριων παιδικών παιχνιδιών στο τεχνολογικό σύμπαν του Διαδικτύου., <i>Δημήτρης Ε. Κόκκινος, Ανθούλα Κολιάδη-Τηλιακού</i>	220
Διάχυση πολιτισμικών στοιχείων της Τσακωνιάς μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (η περίπτωση του Facebook), <i>Μαρία-Κομιανή Κολινιώτη</i>	235
The tinderisation of romance, <i>Yvonne Kosma, Vasilis Gialatzis, Jojo Ekate Diakoumakou</i>	253

Διαρκείς ανατροφοδοτήσεις μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς προφορικότητας: Η κυκλοφορία του κουτσομπολιού από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην καθημερινή ζωή και αντίστροφα, <i>Γιώργος Κούζας</i>	269
Το παιχνίδι στην ψηφιακή εποχή: Το παράδειγμα του ομαδικού ηλεκτρονικού παιχνιδιού μεταξύ ενηλίκων, <i>Κωνσταντίνα Κουτσονικολή</i>	281
Μοιράσου κι εσύ μian ιστορία: Από τη ζωντανή αφηγηματική κοινότητα στη διαδικτυακή συνύπαρξη. Η περίπτωση της Λέσχης Αφήγησης Αθήνας. Όψεις, σκέψεις, προοπτικές, <i>Δημήτρης Β. Προύσαλης</i>	294
Η περίπτωση του Ελληνικού YouTube community: Ένας βιότοπος λαογραφικών φαινομένων μέσα σε μία μικρογραφία της κοινωνίας στο Διαδίκτυο, <i>Αικατερίνη Σχοινά</i>	305
Ο έντεχνος λαϊκός λόγος στο Διαδίκτυο: Δύο παραδείγματα χρήσης των παροιμιών στη διάρκεια της πανδημίας, <i>Γεώργιος Τσερπές, Μαριάνθη Καπλάνογλου</i>	319
Εκδηλώσεις θρησκευτικότητας και λαϊκής ευσέβειας στο χώρο του Διαδικτύου. Το τραγούδι «Μπαγιάσας» του Νικόλα Άσιμου, <i>Νικόλαος Γ. Τσιρέβελος, Εμμανουήλ Χ. Κυριαζάκος</i>	331
Τα διαδικτυακά μμίδια στις ομάδες των αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook, <i>Βαρβάρα Τσούγγου</i>	346
Διαδικτυακός κόμβος «Καρπάθικο Γλέντι»: Η συνεργατική διαδικτυακή ανάπτυξη ενός στοιχείου άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, <i>Βασιλική Χρυσανθοπούλου, Παρασκευή Γ. Κανελλάτου</i>	360
Η εικόνα του θρύλου του βρικόλακα μέσα από ψηφιακά παιχνίδια, <i>Έλενα Ψυχάρη, Ρέα Κακάμπουρα</i>	387
Γ' θεματική ενότητα: Η ψηφιακή λαογραφία στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση	402
Δημιουργία ψηφιακού μουσείου εθιμικών δρώμενων, <i>Χρήστος Θεολόγος, Στέφανος Κυριαζάκος</i>	403
Προσεγγίζοντας τη λαογραφία μέσα από τη θεωρία των πολυγραμματισμών και τη δημιουργική γραφή: Λαϊκά μαγικά παραμύθια και ψηφιακός μετασχηματισμός στη λογοτεχνία του Γυμνασίου, <i>Κωνσταντίνα Καλαούζη</i>	419
Ο λαϊκός πολιτισμός σε συνδυασμό με την χρήση των νέων τεχνολογιών, ως μέσου επικοινωνίας και προσέγγισης μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, <i>Άννα Μαρία Καρακωνσταντίνου</i>	431
Μοντελοποίηση προγράμματος διαχείρισης εκκλησιαστικού κειμηλίου ως συμβολή των προηγμένων τεχνολογιών στην Ψηφιακή Λαογραφία, <i>Αικατερίνη Κορωναίου, Δημήτριος Κοτσιφάκος, Χρήστος Δουληγέρης</i>	444
Η συμβολή του παραδοσιακού χορού στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας. Σχεδιασμός ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως διδασκαλία, <i>Χριστίνα Παληά, Γεώργιος Κατσαδώρος, Απόστολος Κώστας</i>	459
Τα λαϊκά παραμύθια μέσα στη ψηφιακή πραγματικότητα, <i>Αναστάσιος Παππάς</i>	473
Λαϊκός πολιτισμός στην εποχή της τηλεκπαίδευσης: Στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για το αντικείμενο της Λαογραφίας και της Ψηφιακής Λαογραφίας στη διδακτική πράξη, <i>Γεώργιος Πασιόπουλος, Ευστάθιος Ξαφάκος</i>	490
Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά στο ψηφιακό περιβάλλον: Μια χαρτογράφηση των διαδικτυακών συλλογών και μουσείων για την ελληνική μουσική, <i>Νίκος Πουλάκης</i>	506
«Όψεις λαϊκής θεραπευτικής στην Ήπειρο, άλλοτε και τώρα»: Εκπαιδευτικές δράσεις Ψηφιακής Λαογραφίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, <i>Χαράλαμπος Σταμπόλης, Ρέα Κακάμπουρα</i>	518

Διδάσκοντας τοπική ιστορία, πολιτισμό, παραδόσεις και έθιμα με τη χρήση ψηφιακών παιχνιδιών. Προκαταρκτικά αποτελέσματα από μία μελέτη περίπτωσης στο νησί της Νισύρου, Άννα Χαρτοφύλη, Εμμανουήλ Φωκίδης.....	529
Κατάλογος συγγραφέων	542

Λαϊκός πολιτισμός και διαδικτυακά μιμίδια: Η εκπαίδευση μέσα από τα μιμίδια κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19

Βασιλεία Αντωνάκη, Γεώργιος Κατσαδώρας
Πανεπιστημίου Αιγαίου
vasiliaan@yahoo.gr, katsadoros@aegean.gr

Περίληψη

Στην εποχή που ζούμε, το Διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κατέχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ζωή μας, καθώς μέσω αυτών οι άνθρωποι επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν καθημερινά. Μια μορφή επικοινωνίας και ψυχαγωγίας που συχνά χρησιμοποιείται σε αυτά είναι τα μιμίδια (memes), τα οποία αποτελούνται στην ουσία από ένα μικρό κείμενο ή μία εικόνα ή συνδυασμό και των δύο. Επιπλέον, η πανδημία του COVID-19 που εισέβαλε στην ζωή μας, στις αρχές του 2020, επηρέασε την καθημερινή μας ζωή και κατ' επέκταση και την εκπαιδευτική κοινότητα. Η παρούσα εργασία, διερευνά κατά πόσο τα διαδικτυακά μιμίδια που κυκλοφορούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι κομμάτι του λαϊκού μας πολιτισμού, ποια εκπαιδευτικά θέματα προβάλλονται μέσα από αυτά κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19 και με ποιον τρόπο μπορούμε να τα ταξινομήσουμε. Το πεδίο έρευνας που επιλέχτηκε για τον σκοπό αυτό είναι το Διαδίκτυο και ο ιστότοπος κοινωνικής δικτύωσης Facebook, καθώς σε αυτόν δημοσιεύεται καθημερινά πληθώρα μιμιδίων. Στην έρευνα εφαρμόστηκε μεικτή μεθοδολογική προσέγγιση συνδυασμού της βιβλιογραφικής έρευνας με την ποσοτική και με την ποιοτική ανάλυση. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήσαμε τη συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση, για να ερευνήσουμε τη σχέση των διαδικτυακών μιμιδίων με τον λαϊκό πολιτισμό και τη στατιστική ανάλυση με την ανάλυση περιεχομένου, για να αναλύσουμε τα μιμίδια που συλλέξαμε, τα οποία σχετίζονται με διάφορα εκπαιδευτικά θέματα της περιόδου της πανδημίας του COVID-19 στην ελληνική πραγματικότητα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα διαδικτυακά μιμίδια αποτελούν κομμάτι του λαϊκού πολιτισμού και ταυτόχρονα αυτόνομη έκφρασή του. Επιπλέον ανέδειξαν μία πληθώρα εκπαιδευτικών θεμάτων που σχετίζονται με την πανδημία και αναπαράχθηκαν στα διαδικτυακά μιμίδια, άλλα πιο γενικά, όπως το κλείσιμο των σχολείων στην αρχή της πανδημίας, η εξ αποστάσεως διδασκαλία στο διάστημα που τα σχολεία ήταν κλειστά, η επαναλειτουργία των σχολείων και άλλα πιο ειδικά, όπως τα μέτρα που πήρε η Κυβέρνηση για την μείωση της διασποράς της πανδημίας στα σχολεία.

Λέξεις-κλειδιά: Λαϊκός πολιτισμός, μιμίδια, διαδικτυακά μιμίδια, μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Abstract

Nowadays the internet and the social media play a significant role in our lives, as it is mostly through them that people communicate and interact daily. One form of communication and entertainment often used on the internet is memes, which are either a small text or an image or even a combination of both. In addition, the COVID-19 pandemic, invading our lives in early 2020, has affected not only our daily lives but also the educational community. This paper, investigates whether online memes circulating on social media are part of our folk culture, what educational issues are featured through them during the COVID-19 pandemic and how they can be classified. The field of research chosen for this purpose is the internet and the social networking site Facebook, where a great variety of memes is publicized on a daily basis and consequently the educational community. The completion of our project required a mixed methodological approach combining bibliographic, quantitative and qualitative analysis. Specifically, we used the systematic literacy review to investigate the relationship

between internet memes and folk culture, as well as, statistical analysis with content analysis to analyze the memes collected and related to various educational topics of the COVID-19 pandemic period in the Greek reality. The results of research initially showed that online memes are definitely part of folk culture and simultaneously they form an autonomous expression of it. Furthermore, they reflected a variety of educational issues, related to the pandemic and reproducing internet memes, some of them in a more general way, such as the closure of schools at the beginning of the pandemic, the distance learning while schools remained closed, the reopening of schools, and others more thoroughly, such as the measures taken by the Government to diminish the spreading of the COVID-19 pandemic in schools.

Keywords: folk culture, memes, internet memes, social media

Εισαγωγή

Στην εποχή που ζούμε το Διαδίκτυο κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο, καθώς μέσω αυτού μεταδίδεται κάθε είδος πληροφορίας, σε κάθε γωνιά του πλανήτη μας και σε ελάχιστο χρόνο. Αποτελεί τον τόπο συνάντησης ανθρώπων που συνδέονται μεταξύ τους διαδικτυακά, διαμορφώνοντας με αυτόν τον τρόπο την ψηφιακή κουλτούρα (Paluri, 2018, σ. 378). Άλλωστε, τον 21ο αιώνα η άνοδος των μέσων και των ιστότοπων κοινωνικής δικτύωσης, όπως το My space, το Facebook, το Twitter, άλλαξε τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι επικοινωνούν αυτόν τον αιώνα, καθώς αλληλεπιδρούν καθημερινά με σκοπό την ανταλλαγή γνώσεων, την επικοινωνία και την ψυχαγωγία.

Ο λαϊκός πολιτισμός

Μέσα στο σύγχρονο πλαίσιο που αναφέρθηκε, ο λαϊκός πολιτισμός αποκτά μία νέα δυναμική καθώς από την τοπική κοινότητα του παρελθόντος μεταφέρεται στη διαδικτυακή κοινότητα, με κοινό χαρακτηριστικό και των δύο τη συλλογική συμμετοχή (Κατσαδώρας, 2013, σ. 102). Στην ουσία η εξέλιξη της τεχνολογίας δεν απομακρύνει τον άνθρωπο από τις καταβολές του, αντίθετα, αυτές προσαρμόζονται μαζί με την ζώσα παράδοση για να ικανοποιούν «τις ανάγκες των ανθρώπων για έκφραση και επικοινωνία» (Βαλασιάδης κ.ά., 2017, σ. 1027· Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 392).

Η πανδημία του COVID-19 και η εκπαίδευση

Μία ευνοϊκή συνθήκη που συνέβαλε στην 'έκρηξη' της ψηφιακής λαογραφίας, αποτέλεσε και η πανδημία του COVID-19, που εισέβαλε στη ζωή μας στις αρχές του 2020. Η γρήγορη εξάπλωση του ιού αλλά και ο τρόπος μετάδοσής του έθεσαν σε κίνδυνο την αίσθηση ασφάλειας που βιώναμε έως τότε. Η επιβολή μάλιστα μέτρων κοινωνικής απόστασης, ανάγκασε τις περισσότερες χώρες να εφαρμόσουν πολιτικές που συμπεριλάμβαναν και το κλείσιμο των σχολείων (Viner et al., 2020, σ. 397). Οι περισσότερες από τις χώρες παγκοσμίως αντιμετώπισαν το κλείσιμο των σχολείων με την παροχή διαδικτυακής εκπαίδευσης στους μαθητές (Reimers & Schleicher, 2020, σσ. 11-13). Την πρακτική αυτή υιοθέτησε και η Ελλάδα. Παρόλο που η μετάβαση στη διαδικτυακή διδασκαλία ήταν απρόσμενη και γρήγορη, πραγματοποιήθηκε εν μέσω μιας ευρύτερης διαδικασίας μετασχηματισμού των εκπαιδευτικών συστημάτων λόγω των ΤΠΕ (König et al., 2020, σ. 610). Η ταχύτητα της εφαρμογής της όμως δεν έδωσε περιθώριο για συστηματική επιμόρφωση και αυτό σήμαινε ότι οι εκπαιδευτικοί έπρεπε να εργαστούν με τις υπάρχουσες γνώσεις τους (Daniel, 2020, σ. 93). Ωστόσο οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία επέδειξαν μεγάλη δημιουργικότητα, υιοθετώντας μια ποικιλία στρατηγικών που βασίζονταν στην τεχνολογία ως εναλλακτικές λύσεις, παρέχοντας μαθήματα μέσω τηλεδιάσκεψης και διαδικτυακών πλατφορμών μάθησης και μοιράζοντας μαθησιακό υλικό και φύλλα εργασίας

μέσω δικτύων και πλατφορμών ανταλλαγής μηνυμάτων (Gyimah, 2020, σ. 4). Ωστόσο η διαδικτυακή εκπαίδευση δεν μπορεί να παρέχει τη διαφοροποιημένη υποστήριξη στη διδασκαλία που χρειάζονται ιδιαίτερα οι μαθητές με ειδικές μαθησιακές και εκπαιδευτικές ανάγκες, όπως συμβαίνει στο παραδοσιακό σχολικό περιβάλλον (Garbe et al., 2020, σ. 53).

Τα μιμίδια

Οι άνθρωποι στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο έχοντας ίσως περισσότερο ελεύθερο χρόνο, τη συνηθισμένη διάθεση να εξορκίζουν το κακό με χιούμορ, αλλά και την πρόσβαση σε εξελιγμένες εφαρμογές, παράγουν μια πληθώρα μιμιδίων που σχετίζονται με τον COVID-19 (Kertcher & Turin, 2020, σ. 581). Ο όρος *meme* (μιμίδιο) εισήχθη από τον βιολόγο Richard Dawkins το 1976 και αναφέρεται σε ιδέες που εξελίσσονται σύμφωνα με τις ίδιες αρχές που διέπουν τη βιολογική εξέλιξη. Ο Dawkins δηλαδή, ορίζει τα μιμίδια σε αντιστοιχία με τα γονίδια, ως μικρές πολιτιστικές μονάδες, οι οποίες μεταδίδονται μεταξύ των ατόμων μέσω της αντιγραφής ή της μίμησης (Shifman, 2013, σ. 363). Αυτές οι μονάδες διαθέτουν μια κατάλληλη ισχύ που επιτρέπει την αναπαραγωγή και την εξάπλωσή τους (Castaño, 2013, σ. 84) μεταφέροντας γνώσεις, απόψεις, αντιλήψεις και πεποιθήσεις που κοινοποιούνται από άτομο σε άτομο. Μερικά παραδείγματα εξαιρετικά επιτυχημένων μιμιδίων είναι τα αλφάβητα, το μαγείρεμα, τα ρούχα κ.λπ. (Dawkins, 2006, σ. 192· Heylighen, 1996, σ. 911· Pimple, 1996, σ. 236). Αν και οι μελετητές έχουν επισημάνει αρκετά χαρακτηριστικά που τα καθιστούν επιτυχημένα, τα μιμίδια καταφέρνουν να δημιουργούν αντίγραφα του εαυτού τους, μέσω της μακροζωίας, της γονιμότητας και της αντιγραφής πιστότητας (Dawkins, 2006, σσ. 17-18).

Τα διαδικτυακά μιμίδια

Με την καθιέρωση του Διαδικτύου και των κοινωνικών μέσων ως κυρίαρχων μέσων επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών, ο πρωτότυπος ορισμός έχει εξελιχθεί και μπορούμε να βρούμε την έννοια του μιμιδίου παντού στο Διαδίκτυο (Castaño, 2013, σ. 83). Υπάρχουν πάρα πολλοί ορισμοί για τα διαδικτυακά μιμίδια. Σύμφωνα με έναν από αυτούς τα μιμίδια αποτελούν μεμονωμένα κομμάτια πολιτιστικών πληροφοριών που διαδίδονται από άτομο σε άτομο, ενώ υφίστανται παραλλαγές, επιλογή και διατήρηση (Guadagno et al., 2013, σ. 2313). Τα χαρακτηριστικά της επιτυχίας των μιμιδίων, που αναγνωρίστηκαν για πρώτη φορά από τον Dawkins, ισχύουν και για τα διαδικτυακά μιμίδια και τους εξασφαλίζουν ότι μπορούν να αναπαράγονται αποτελεσματικά μέσω του Διαδικτύου (Heylighen, 1996, σσ. 912-913· Shifman & Thelwall, 2009, σ. 2568-2569), να τροποποιούνται σκόπιμα από την ανθρώπινη δημιουργικότητα (Dyrel, 2016, σ. 662) ενώ μπορούν επίσης να δημιουργηθούν ή να βασιστούν σε ένα πραγματικό γεγονός, που διαδίδεται μέσω του Διαδικτύου προκαλώντας τους ανθρώπους να το αντιγράψουν. Τα περισσότερα μιμίδια, όπως αυτά που συμπεριλαμβάνονται στην παρούσα μελέτη, έχουν τη μορφή εικόνας ή φωτογραφίας, συνήθως επεξεργασμένης που συνδυάζεται με κάποια «λεζάντα ή 'μπαλονάκι'» όπως συμβαίνει με τα κόμικς (Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 399).

Τα διαδικτυακά μιμίδια χρησιμοποιούνται ευρέως για επικοινωνιακούς σκοπούς (Börzsei, 2013, σ. 2), καθώς φέρουν πληροφορίες για ποικίλα θέματα μέσα από αστεία ή σοβαρά μηνύματα (Grundlingh, 2018, σ. 163), εμπεριέχοντας συχνά και τις προσωπικές αντιλήψεις των δημιουργών τους. Ανάμεσα σε αυτά, σημαντική θέση κατέχουν τα μιμίδια που σχετίζονται με τα εκπαιδευτικά ζητήματα που προέκυψαν κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19.

Λαϊκός πολιτισμός και διαδικτυακά μιμίδια

Από την πρώτη εμφάνιση των μιμιδίων, είχε αναδυθεί η σχέση τους με τον λαϊκό πολιτισμό μέσω των μορφών που χρησιμοποιούσαν και που προέρχονταν από αυτόν (Miltner, 2018, σ. 41), καθώς και από την προσπάθεια ορισμού τους. Όπως προαναφέρθηκε, η πολιτιστική διάσταση των μιμιδίων αναπτύσσεται κυρίως με βάση τη θεωρητική προσέγγιση του Dawkins, καθώς υποστηρίζει ότι τα μιμίδια είναι εννοιολογικές μονάδες πολιτιστικής μετάδοσης (Dawkins, 2006, σ. 192), που αντιγράφουν το πολιτιστικό περιβάλλον των ανθρώπων και αυτό τις καθιστά και άμεσα αναγνωρίσιμες (Csordás et al., 2017, σ. 24· DeLaure & Fink, 2017, σ. 22). Μπορούν να αποτελέσουν τη διαδικτυακή κουλτούρα που επεκτείνεται και γίνεται παγκόσμια (DeLaure & Fink, 2017, σ. 22). Τα μιμίδια συνεπώς αποτελούν μονάδες του πολιτισμού που διαδίδονται με επιτυχία, αναπαράγονται και εξαπλώνονται και με αυτό τον τρόπο μετασχηματίζονται σε πολιτισμικά φαινόμενα (Soha & McDowell, 2016, σ. 4).

Επιπλέον ο Johnson (2007, σ. 39) υποστηρίζει ότι σύμφωνα με τη θεωρία του Dawkins, τα μιμίδια δημιουργούν πολιτισμό μέσω των ανθρώπων, συμμετέχοντας σε συμπεριφορές που είναι πιθανότερο να ενισχύσουν την επιβίωσή τους ή τις πιθανότητες επιλογής τους. Ένα μιμίδιο μεταφέρει ένα στοιχείο του πολιτισμού όπως μία ιδέα ή μία παράδοση που μπορεί να διατηρηθεί στη μνήμη και να μεταδοθεί ή να αντιγραφεί στη μνήμη ενός άλλου ατόμου (Heylighen & Chielens, 2009, σ. 3). Και αυτή η λειτουργία των μιμιδίων είναι συμβατή με τον λαϊκό πολιτισμό ο οποίος δεν περιέχει μόνο απτά και υλικά δημιουργήματα αλλά και άυλα και πνευματικά στοιχεία που προέρχονται μέσα από την καθημερινότητα και τον τρόπο ζωής του ανθρώπου (Καμηλάκη-Πολυμέρου & Καραμανές, 2008, σ. 9).

Όμως τα μιμίδια προσεγγίζουν και την έννοια του λαϊκού πολιτισμού μέσω του τρόπου αναπαραγωγής τους και των δυνατοτήτων που αναπτύσσονται από αυτόν. Η εξέλιξή τους οφείλεται σε έναν «άτυπο ανταγωνισμό, όπως συμβαίνει με τα είδη του λαϊκού πολιτισμού» (Κατσαδώρος & Νουνανάκη, 2021, σ. 424). Επιπλέον μπορούν να αλλάξουν, να βελτιωθούν και να προσαρμοστούν στα μεταβαλλόμενα πολιτιστικά περιβάλλοντα και σταδιακά να μετατραπούν σε κάτι διαφορετικό από αυτό που ξεκίνησαν να είναι (Kien, 2019, σ. 5-6). Ο μετασχηματισμός είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό του λαϊκού πολιτισμού που του επιτρέπει να προσαρμοστεί στην σύγχρονη πραγματικότητα και σε αυτά που ο άνθρωπος γνωρίζει γι' αυτή (Κατσαδώρος, 2013, σ. 100). Έτσι και τα μιμίδια έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό τη σύγχρονη πραγματικότητα η οποία αποτελεί και τη βάση της δημιουργίας τους.

Για τον Shifman (2014α, σ. 4) η ιδέα ενός μιμιδίου ενσωματώνει αρκετές θεμελιώδεις πτυχές της σύγχρονης ψηφιακής κουλτούρας. Είναι «ομάδες» αντικειμένων περιεχομένου που δημιουργήθηκαν με γνώση του άλλου και μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά (Shifman, 2013, σ. 367). Σε πολλές εφαρμογές Web 2.0, τα μιμίδια διαχέονται από άτομο σε άτομο, διαμορφώνοντας και αντικατοπτρίζοντας τις γενικές κοινωνικές νοοτροπίες (Shifman, 2014α, σ. 4). Επιπλέον τα χαρακτηρίζει «κλειδιά του πολιτισμού» που αντικατοπτρίζουν τις σύγχρονες ιδεολογίες (Shifman, 2014b, σ. 342).

Ο Shifman, μάλιστα, προτείνει «τα μιμίδια στο Διαδίκτυο να αντιμετωπίζονται ως (μετά)σύγχρονη λαογραφία, στην οποία οι κοινές νόρμες και αξίες κατασκευάζονται μέσω πολιτιστικών τεχνουργημάτων, όπως οι επεξεργασμένες εικόνες (Photoshopped) ή οι αστικοί θρύλοι» (Shifman, 2014α, σ. 15). Αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πλαίσιο για την εξέταση των μιμιδίων ως συμβόλων που γίνονται κατανοητά μέσω κοινών πολιτισμικών αξιών, ξεδιπλώνοντας το περίπλοκο νοήματα διαφορετικών πολιτισμών. Τα μιμίδια είναι ένα κρίσιμο μέσο με το οποίο αναπτύσσεται ένας οπτικός γραμματισμός που διαδίδει επιπλέον ιδεολογικές πεποιθήσεις μέσω συν-δομημένων αφηγήσεων σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς πολιτισμούς (Porplin, 2017, σ. 35).

Οι χρήστες του Διαδικτύου χρησιμοποιούν τη λέξη *meme* για να περιγράψουν την ταχεία πρόσληψη και εξάπλωση μιας συγκεκριμένης ιδέας που παρουσιάζεται ως γραπτό κείμενο, εικόνα, γλώσσα ή κάποια άλλη έννοια πολιτιστικών πραγμάτων (Knobel & Lankshear, 2007, σ. 202). Αυτή η γρήγορη εξάπλωση και τροποποίηση των διαδικτυακών μιμιδίων παρέχει πληροφορίες για το πώς

παράγεται και μεταδίδεται ο πολιτισμός σε νέα περιβάλλοντα μέσω, μια διαδικασία που αποτελεί παράδειγμα συμμετοχικής κουλτούρας (Aguilar et al., 2017, σ. 1500).

Ο Blank (2009, σ. 85) υποστηρίζει ότι η διάδοση και η μετάδοση των μιμίδων είναι αντιπροσωπευτική για αυτά και ότι αυτή η διαδικασία μπορεί εύκολα να εφαρμοστεί και στην μετάδοση της λαογραφίας. Αν και δεν επικεντρώνεται σε μια συγκεκριμένη ομάδα μέσα στην οποία μεταδίδεται ένα μιμίδιο (ή μια παράδοση στην περίπτωση της λαογραφίας), η βασική ιδέα ενός κομματιού της γνώσης που επιβιώνει μέσω ενός συνδυασμού επιτυχημένης μετάδοσης και πολιτισμικής συνάφειας, δείχνει μία σαφή συσχέτιση με την λαογραφία και κατ' επέκταση και με τον λαϊκό πολιτισμό. Υποστηρίζει επίσης ότι πολλά μιμίδια είναι στην πραγματικότητα μορφές του λαϊκού πολιτισμού και της παράδοσής του, καθώς συχνά περιλαμβάνουν φράσεις, φήμες, ήρωες και σχέδια από θρύλους, κ.ά. (Blank, 2009, σ. 64). Οι λαογραφικές αυτές φόρμες στο Διαδίκτυο οδηγούν τα άτομα να δημιουργούν συσχετισμούς ανάλογα με τη λαϊκή κουλτούρα και τις γνώσεις που συλλέγονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για να επεξεργαστούν τις αλληλεπιδράσεις τους που αναπτύσσονται σε αυτό το πλαίσιο (Blank, 2018, σ. 5).

Οι Horváth & Mitev (2016, σ. 2), με βάση το βιβλίο του Bahktin *Rabelais and His World* (1984), υποστηρίζουν ότι τα διαδικτυακά μιμίδια, αν και εμφανίζονται και εξαφανίζονται ταχύτατα, έχουν τις ρίζες τους στη λαϊκή κουλτούρα του γέλιου· μάλιστα υιοθετούν και τις τρεις μορφές της: α) τις τελετές, στατικές πράξεις, β) τις κωμικές γλωσσικές συνθέσεις και γ) την οικεία ομιλία. Επιπλέον οι Κατσαδώρας & Νουνανάκη (2021, σσ. 400-401) υποστηρίζουν ότι τα μιμίδια σχετίζονται με τα ανέκδοτα και τις ευτράπελες διηγήσεις, που αποτελούν κομμάτι του προφορικού λαϊκού μας πολιτισμού.

Σύμφωνα με την Procházka (2016, σ. 8) τα διαδικτυακά μιμίδια μπορούν συχνά να χρησιμεύσουν ως πρίσμα για την κατανόηση ορισμένων πτυχών του σύγχρονου πολιτισμού (Shifman, 2014a, σ. 6). Αυτός είναι και ο τρόπος που λειτουργούν τα κριτικά και σατιρικά διαδικτυακά μιμίδια, που αποτελούν παράγωγα του λαϊκού πολιτισμού και διαμορφώνονται ως απαντήσεις σε αξιοσημείωτα συμβάντα (Rintel, 2013, σ. 266).

Οι δημιουργοί μιμίδων μπορούν να σχεδιάσουν εικόνες, κείμενα και ιδέες από πολλαπλές πηγές, για τη δημιουργία νέων κειμένων που αναμιγνύουν τις πρωτότυπες έννοιες αλλά ταυτόχρονα απαλλάσσονται από την αρχική τους πρόθεση (Bellar et al., 2013, σ. 6). Με αυτό τον τρόπο μετατρέπονται σε αφηγήσεις, που επιτρέπουν τη διάδοση ιδεών και τη δημιουργική χρήση τους εκ μέρους των ανθρώπων, παρέχοντάς τους με αυτό τον τρόπο μια ευκαιρία συμμετοχής στον πολιτισμό (Moody-Ramirez & Church, 2019, σ. 1).

Στην ουσία τα μιμίδια αυτά είναι κάτι περισσότερο από αστείες εικόνες στο Διαδίκτυο, αποτελούν πολιτισμικά στοιχεία ευρείας αποδοχής, που αντιπροσωπεύουν τοπικές ή και καθολικές ιδέες που καταλαμβάνουν το μυαλό των ανθρώπων του Διαδικτύου (Csordás et al., 2017, σ. 252). Μάλιστα οι Κατσαδώρας και Νουνανάκη (2021, σ. 418) συλλέγοντας και αναλύοντας 102 διαδικτυακά μιμίδια που σχετίζονται με την ποντιακή κοινότητα, υποστηρίζουν ότι η κοινότητα των Ποντίων μέσα από τα μιμίδια που διακωμωδούν τα ήθη και τις συνήθειές τους, στην ουσία εκφράζουν την αποδοχή τους για αυτά, αλλά και την επιθυμία τους να διατηρηθούν και στις επόμενες γενιές. Εξάλλου «τα μιμίδια, ως λαϊκό είδος», επιτρέπουν στον δημιουργό τους να εξωτερικεύσει ό,τι τον απασχολεί και ταυτόχρονα να το μεταδώσει σε όσους εκφράζονται απόλυτα από αυτό (Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 424).

Ο Porlin (2017, σ. 33) επιχειρεί μια πιο σαφή σύνδεση με τον λαϊκό πολιτισμό, καθώς υποστηρίζει ότι τα μιμίδια βοηθούν να γίνει κατανοητός παγκόσμιος ο λαϊκός πολιτισμός και παρέχουν τη γνώση της ικανότητας ανάγνωσης των συμβόλων. Υπό αυτή την έννοια, δεν θεωρεί τα μιμίδια απλώς μέρη του λαϊκού πολιτισμού, θεωρώντας αυτή τη διάστασή τους δεδομένη, αλλά σημαντικό μέρος του ευρύτερου παγκόσμιου πολιτισμού. Έτσι επιβεβαιώνει και αυτός με την σειρά του την συγκρότηση ενός παγκόσμιου λαϊκού πολιτισμού με κοινά στοιχεία για όλους που γίνεται κατανοητός μέσω των μιμίδων.

Η συλλογικότητα είναι ένα χαρακτηριστικό που τονίζεται ιδιαίτερα στην περίπτωση του λαϊκού πολιτισμού και για τον Μερακλή (2004, σσ. 121-122) αποτελεί τον στόχο του λαϊκού πολιτισμού. Η

συλλογική χρήση αλλά και η συλλογική δημιουργία, που εξάλλου εντοπίζονται και στα μιμίδια, είναι αυτές που τα καθιστούν δημιουργίες του λαϊκού πολιτισμού (Αυδίκος, 2009, σ. 334). Τα μιμίδια κυκλοφορούν σε κοινότητες και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και την επέκτασή τους και ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή των (εικονικών) μελών της κοινότητάς τους (Greene, 2019, σ. 42), ωθώντας τα να ταυτιστούν με αυτά και να θέλουν να τα διαμοιραστούν μεταξύ τους. Αυτό όμως είναι που προκαλεί στους χρήστες και «το αίσθημα του ανήκειν» στις συγκεκριμένες κοινότητες και τους προτρέπει να αναπτύξουν κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους (Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σσ. 401, 416). Εξάλλου σύμφωνα με τον Μιχαήλ (2009, σ. 297) ο «homo interneticus», ο καινούργιος δηλαδή τύπος ανθρώπου που διαμορφώνεται από το Διαδίκτυο, μέσα στις κοινότητες του Διαδικτύου, ζει μια «δεύτερη ζωή, παράλληλα με την πρώτη» και δημιουργεί έναν νέο πολιτισμό, τον «διαδικτυακό πολιτισμό». Αυτός ο πολιτισμός αποτελεί μια «νέα ζωή» λαϊκού πολιτισμού και τα διαδικτυακά μιμίδια συνεπακόλουθα αποτελούν μέρος του πολιτισμού αυτού.

Η επικαιρότητα των μιμιδίων είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό που τα εντάσσει στον λαϊκό πολιτισμό και ειδικά αυτό του Διαδικτύου. Τα θέματα που περιλαμβάνουν δεν είναι προσωπικά αλλά δημοφιλή και αποτελούν κοινωνικές αναπαραστάσεις που είναι κατανοητές σε όλα τα μέλη της κοινότητας (Κατσαδώρας, 2013, σ. 101). Ο τρόπος όμως που διαμορφώνεται και αναπαράγεται ένα μιμίδιο είναι προσωπικός, βάσει του χαρακτηριστικού που επέλεξε ο δημιουργός του να τονίσει (Κατσαδώρας, 2013, σ. 104). Ωστόσο κάθε μιμίδιο που θα δημιουργηθεί ως στοιχείο της συμμετοχικής κουλτούρας δεν μπορεί να αποδοθεί σε έναν αρχικό δημιουργό γιατί στην ουσία αυτός δεν ανιχνεύεται. (Burgess, 2008, σ. 101) ή, ακόμα και αν αναφέρεται κάποιος/α, πρόκειται για μια δημιουργία πολυσυμμετοχική.

Σύμφωνα με την Borzsei (2013, σ. 2), τα μιμίδια είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση της ψηφιακής κουλτούρας, όχι μόνο ως χαρακτηριστικό μιας λειτουργίας του Διαδικτύου, αλλά και ως πολιτισμικό τεχνούργημα που αποκτά νέο νόημα. Μέσω των μιμιδίων οι άνθρωποι μπορούν να μαθαίνουν και να υιοθετούν ερμηνείες του κόσμου, ορισμένες αξίες και συμπεριφορές αλλά και μια αίσθηση οικειότητας μέσω της ταύτισης με κοινές αξίες και ιδέες που κοινοποιούνται μέσω των κοινοτήτων των μιμιδίων (Andreallo, 2017, σ. 45). Αποκαλύπτουν στην ουσία τη σχέση που έχουν οι άνθρωποι με τον κόσμο (Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 412).

Αναφερόμενοι στα θρησκευτικά διαδικτυακά μιμίδια, οι Aguilar et al. (2017, σ. 1502) υποστηρίζουν ότι χρησιμοποιούν στερεοτυπικούς χαρακτήρες που το κοινό αναγνωρίζει εύκολα από συχνές παραπομπές σε μια συγκεκριμένη λογοτεχνική παράδοση που αναμφισβήτητα συνιστά λαϊκό πολιτισμό. Έτσι τα διαδικτυακά μιμίδια διαδραματίζουν μοναδικό ρόλο για πολλούς στην ψηφιακή κουλτούρα, παρέχοντας πόρους και τρόπους για να δημιουργήσουν ή να μοιραστούν συνοπτικές οπτικές και υποβλητικές διατυπώσεις των κοινών τους πεποιθήσεων για τη θρησκεία (Aguilar et al., 2017, σ. 1501). Η θρησκεία άλλωστε είναι μια μορφή του λαϊκού μας πολιτισμού.

Ο Zittrain (2014, σ. 389) σημειώνει ακόμη ότι τα πιο επιτυχημένα μιμίδια έχουν δημιουργηθεί από άτομα που αντιδρούν στους θεσμούς που κυριαρχούν συχνά στην επικρατούσα κουλτούρα. Η κριτική των θεσμών, στην περίπτωση του Διαδικτύου και των μιμιδίων του, είναι και πιο εύκολη αφού επιτρέπουν τη διατήρηση της ανωνυμίας λόγω του μέσου που χρησιμοποιείται (Κατσαδώρας, 2013, σσ. 107-108). Υπό αυτή την έννοια τα μιμίδια αποτελούν σημαντικά χαρακτηριστικά για την έκφραση της πολιτικής συμμετοχής, της παγκοσμιοποίησης του πολιτισμού (Shifman, 2014a, σ. 172), αλλά και της ανάλυσης των πολιτικών διαστάσεων του λαϊκού πολιτισμού ή των τρόπων με τους οποίους η πολιτιστική αλλαγή αλλάζει τους κόσμους της ταυτότητας, των σχέσεων και της κατανάλωσης (Johnson, 2007, σ. 38).

Η τάση αυτή των μιμιδίων να αντιδρούν στους θεσμούς που κυριαρχούν, λόγω της παρουσίας της πραγματικότητας και της αλήθειας που επιχειρούν, θεωρείται ότι περιλαμβάνει το στοιχείο της αυθεντικότητας (Zittrain, 2014, σ. 389). Η αυθεντικότητα εξάλλου είναι ένα βασικό στοιχείο του λαϊκού πολιτισμού.

Τα παραπάνω όχι μόνο αναδεικνύουν την σύνδεση των μιμιδίων με τον λαϊκό πολιτισμό αλλά παράλληλα και την ύπαρξη δύο διαστάσεων σε αυτή τη σχέση. Από τη μία τα μιμίδια μπορούν να

ενσωματώσουν συμβατικά και παραδοσιακά στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού τα οποία διαχέονται πλέον παντού και όχι σε συγκεκριμένες ομάδες μέσω του Διαδικτύου. Από την άλλη, τα μιμίδια αποτελούν και αυτά σύγχρονες και επίκαιρες μορφές του λαϊκού πολιτισμού των οποίων η δυνατότητα δημιουργίας αλλά και επιβίωσης καθίσταται εφικτή λόγω του Διαδικτύου (Κατσαδώρας, 2013, σ. 108).

Σκοποί-στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα

Στην παρούσα μελέτη, η οποία εντάσσεται στο πεδίο της ψηφιακής λαογραφίας επιχειρήσαμε ως ερευνητές να συλλέξουμε και να διερευνήσουμε κατά πόσο τα διαδικτυακά μιμίδια αποτελούν λαϊκό πολιτισμό, ποια εκπαιδευτικά θέματα προβάλλονται μέσα από αυτά κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19 και με ποιο τρόπο μπορούμε να τα ταξινομήσουμε. Προς αυτή την κατεύθυνση διατυπώθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- Αποτελούν τα διαδικτυακά μιμίδια λαϊκό πολιτισμό;
- Ποια από τα εκπαιδευτικά θέματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19 αναπαράγονται στα διαδικτυακά μιμίδια και σε ποιες κατηγορίες μπορούμε να τα ταξινομήσουμε;

Ερευνητικές μέθοδοι

Προκειμένου να απαντήσουμε στα ερευνητικά αυτά ερωτήματα, ακολουθήσαμε μεικτή μεθοδολογία έρευνας, συνδυάζοντας τη βιβλιογραφική με την ποσοτική και με την ποιοτική ανάλυση. Συγκεκριμένα επιλέξαμε τη συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση για να απαντήσουμε στο πρώτο μας ερώτημα και τη στατιστική ανάλυση με την ανάλυση περιεχομένου για να απαντήσουμε στο δεύτερο.

Το πραγματολογικό υλικό που συλλέχθηκε αναλύθηκε στατιστικά, με χρήση του προγράμματος SPSS, με στόχο να προσδιορίσουμε ποσοτικά τον χρόνο δημοσίευσης των μιμιδίων και το πλήθος τους στις σελίδες ή στην ομάδα όπου αναρτήθηκαν, το πλήθος των αναδημοσιεύσεων, των αντιδράσεων, των σχολίων και των διαμοιρασμών τους. Παράλληλα κατηγοριοποιήσαμε τα μιμίδια ποσοτικά, ως προς τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας στα οποία απευθύνονται αλλά και ως προς τα εκπαιδευτικά ζητήματα που αυτά περιλαμβάνουν ή έχουν ως βασικό τους θέμα..

Η ανάλυση, η ερμηνεία και η κατηγοριοποίηση των μιμιδίων έγινε με το μοντέλο που ανέπτυξε ο Mayring το 1983 (Mayring, 2015, σ. 67), χρησιμοποιώντας και συνδυάζοντας δυο από τις τρεις διαδικασίες που προτείνει, την επεξήγηση και τη δομή. Αρχικά λοιπόν επικεντρωθήκαμε κυρίως στις γλωσσικές επιλογές των μιμιδίων και στα γραμματικά χαρακτηριστικά των κειμένων τους, κυρίως για να περιγράψουμε την ατμόσφαιρα που απορρέει από αυτά. Στη συνέχεια επικεντρωθήκαμε στα εκπαιδευτικά ζητήματα που προέκυψαν εξαιτίας του COVID-19, τα ερμηνεύσαμε και τα κατηγοριοποιήσαμε ως προς το περιεχόμενό τους. Τέλος διερευνήσαμε το ευρύτερο κοινωνικό και θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου έγινε η παραγωγή των μιμιδίων, αλλά και το βαθμό στον οποίο αυτά τα μιμίδια αναπαράγουν, αμφισβητούν ή αλλοιώνουν τα συγκεκριμένα εκπαιδευτικά ζητήματα που παρουσιάζουν.

Δείγμα έρευνας

Προκειμένου να απαντηθεί, το δεύτερο ερώτημα, επιλέχθηκαν οι ακόλουθες σελίδες του Facebook, από τις οποίες αντλήσαμε το δείγμα μας:

- 1) Μαργαρίτες μάντολες (<https://www.Facebook.com/MargaritesMantoles>),
- 2) ο τοίχος είχε τη δική του υστερία (<https://www.Facebook.com/oToixosEixeThDikhTouYsteria>),

- 3) Nasepo (<https://www.Facebook.com/nasepo.gr/>),
 - 4) οι 32 ατάκες (<https://www.Facebook.com/32misitesatakes>),
 - 5) οι Καλύτερες Ατάκες Του Fb (<https://www.Facebook.com/atakes.best.of/>),
 - 6) Δασκαλομεμέδια (<https://www.Facebook.com/Δασκαλομεμέδια2101730483381116>) και
 - 7) Εκπαιδευτικά Μemeδια (<https://www.Facebook.com/EkpaideutikaMemedia>).
- Επίσης αξιοποιήθηκε υλικό και από την ακόλουθη ιδιωτική ομάδα εκπαιδευτικών: Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ (<https://www.Facebook.com/groups/144161868965419>).

Τα παραπάνω μιμίδια, για να οριστούν ως δείγμα της παρούσας έρευνας έπρεπε να πληρούν τρεις προϋποθέσεις: 1) η θεματολογία τους να αφορά σε εκπαιδευτικά θέματα που προέκυψαν κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19 στην ελληνική πραγματικότητα, 2) να έχουν όλα τους δημοσιευθεί στο Facebook και 3) να έχουν όλα τους αναρτηθεί από τις 10 Μαρτίου του 2020, όταν αποφασίστηκε το κλείσιμο των σχολείων για να μειωθεί η διασπορά της πανδημίας του COVID-19 στην Ελλάδα, ως τις 30 Σεπτεμβρίου του 2020, όταν ξεκινήσαμε την έρευνά μας.

Με βάση αυτές τις προϋποθέσεις συλλέξαμε συνολικά 193 δημοσιεύσεις μιμιδίων σχετικών με το θέμα της έρευνας.

Περιορισμοί έρευνας

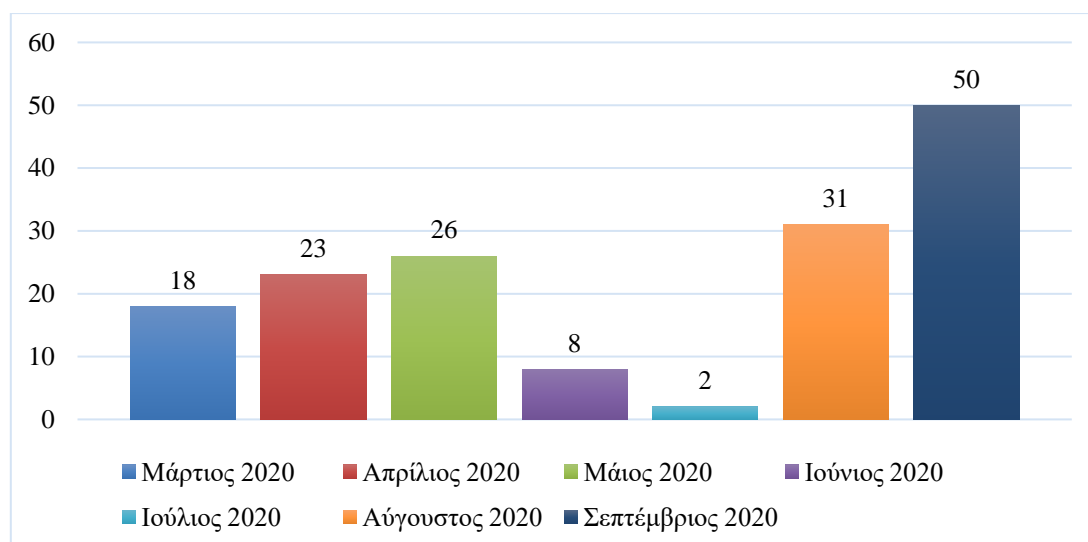
Οι περιορισμοί της έρευνας αφορούν την απάντηση κυρίως του δεύτερου ερωτήματος, καθώς συλλέξαμε και μελετήσαμε μιμίδια που δημοσιεύθηκαν σε μόνο επτά σελίδες και μιας ομάδας του FB, ενώ υπάρχουν πάρα πολλές ακόμα. Επιπλέον η έρευνα είχε χρονικό περιορισμό. Η πανδημία του COVID-19 συνέχισε να υπάρχει τουλάχιστον έως το τέλος του σχολικού έτους 2020-2021 οπότε προέκυψαν και άλλα εκπαιδευτικά ζητήματα, που σίγουρα δεν συμπεριλάβαμε στην εργασία μας.

Αποτελέσματα έρευνας

Στο σημείο αυτό θα παραθέσουμε ενδεικτικά κάποια διαγράμματα από την ποσοτική ανάλυση των μιμιδίων, θα παρουσιάσουμε την ποιοτική ανάλυση κάποιων μιμιδίων και θα αναφερθούμε και στην ομάδα στην οποία κατηγοριοποιήσαμε καθένα από αυτά.

Ποσοτική ανάλυση μιμιδίων

Στο Γράφημα 1 παρουσιάζεται το πλήθος αναρτήσεων των μιμιδίων ανά μήνα. Ο Σεπτέμβριος, ο μήνας που ανοίγουν τα σχολεία, είναι ο πιο παραγωγικός από όλους, με 50 δημοσιεύσεις μιμιδίων σχετικών με την εκπαίδευση και τον COVID-19. Ακολουθούν σε πλήθος ανάρτησης μιμιδίων ο Αύγουστος με 31 μιμίδια, ο Μάιος με 26, ο Απρίλιος με 23, ο Μάρτιος με 18, ο Ιούνιος με 8 και ο Ιούλιος με 2 μιμίδια.

Γράφημα 1. Πλήθος ανάρτησης μιμίδων ανά μήνα

Τα μιμίδια της εργασίας μας κρίναμε απαραίτητο να τα ερευνήσουμε ποσοτικά και ως προς τα μέλη της επιμέρους εκπαιδευτικής κοινότητας στην οποία αφορούσαν. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1 υπήρχαν 21 μιμίδια που αφορούσαν στους γονείς, 42 στους εκπαιδευτικούς, 51 στους μαθητές, 16 στο Υπουργείο Παιδείας και την Κυβέρνηση και 28 στο σχολείο γενικά.

Πίνακας 1. Πλήθος δημοσίευσης μιμίδων ανά μέλος εκπαιδευτικής κοινότητας που αυτά αφορούν

Μήνας	Γονείς	Εκπαιδευτικοί	Μαθητές	Κυβέρνηση-Υπουργείο παιδείας	Σχολείο
Μάρτιος 2020	7	7	4	0	0
Απρίλιος 2020	2	10	7	0	4
Μάιος 2020	3	12	9	1	1
Ιούνιος 2020	0	5	1	0	2
Ιούλιος 2020	1	0	1	0	0
Αύγουστος 2020	2	3	10	2	14
Σεπτέμβριος 2020	6	5	19	13	7
Σύνολα	21	42	51	16	28

Ποιοτική ανάλυση μιμίδων

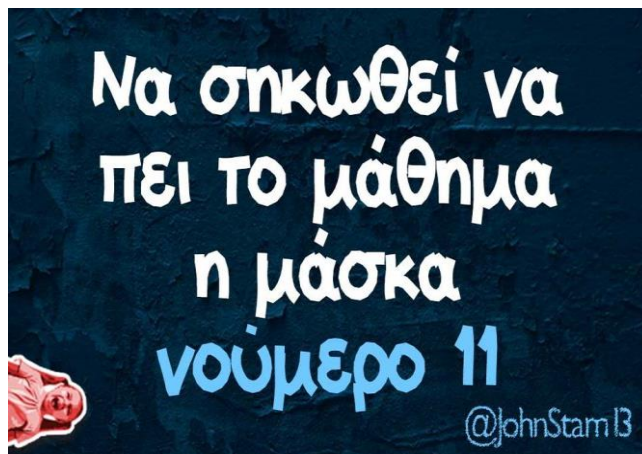
Η Εικόνα 1 ανήκει στην κατηγορία των μιμίδων που αναφέρονται στην αντίδραση που είχαν οι γονείς, όταν έκλεισαν τα σχολεία εξαιτίας της πανδημίας του COVID-19 (ΦΕΚ 783/Β/10-3-2020).

Στην εικόνα αυτή απεικονίζεται μια γυναίκα (προφανώς και μητέρα) με ζουρλομανδύα. Σύμφωνα με το γραπτό κείμενο η κοπέλα αυτή απεικονίζει τη στάση των γονέων στις τότε ισχύουσες συνθήκες. Το μιμίδιο αυτό δημοσιεύθηκε μόλις μια εβδομάδα από την αναστολή λειτουργίας των σχολείων. Το κείμενο της εικόνας χρησιμοποιείται ειρωνικά καθώς υπονοείται ακριβώς το αντίθετο. Η άποψη που αποτυπώνεται και αναπαράγεται στο παραπάνω μιμίδιο είναι ότι οι γονείς δεν έχουν συνηθίσει να περνάνε πολύ ποιοτικό χρόνο με τα παιδιά τους και δεν αντέχουν να είναι συνέχεια μαζί τους. Δημιουργείται η αντίληψη ότι οι γονείς, ειδικά των μικρών παιδιών, θεωρούν το σχολείο χώρο φύλαξης, καθώς σε κάθε κλείσιμο των σχολείων (ή ενός τμήματος αυτού) για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό, διαμαρτύρονται.

Το μιμίδιο αυτό ανήκει στην κατηγορία *οι μάσκες που μοιράστηκαν στα σχολεία από την Κυβέρνηση, οι υπεύθυνοι για αυτό και το μεγάλο και μη λειτουργικό μέγεθός τους*. Το γραπτό μήνυμα της Εικόνας 2 αποτελεί μια πρόταση που θα έλεγε ένας εκπαιδευτικός μέσα σε μια τάξη. Σχολιάζει το μέγεθος της μάσκας, αναφέροντας ότι καλύπτει ολόκληρα τα πρόσωπα των παιδιών, με αποτέλεσμα οι εκπαιδευτικοί να μην μπορούν πια να διακρίνουν τα πρόσωπα των μαθητών τους. Η χιουμοριστική λύση που φαίνεται να βρήκε ο εκπαιδευτικός στο μιμίδιο, είναι να αριθμήσει τις μάσκες και να μην ξεετάζει τα παιδιά με το όνομά τους, αλλά με τον αριθμό της μάσκας τους.

Εικόνα 1. Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ, <https://www.facebook.com/groups/144161868965419/permalink/2715896771791903/>

Εικόνα 2. Ο τοίχος είχε τη δική του υστερία, <https://www.facebook.com/oToixosEixeThDikhTouYsteria/posts/3831078530237982>.

Τα μιμίδια αυτής της κατηγορίας εμπαίζουν με οποιονδήποτε δυνατό τρόπο το μέγεθος των μασκών. Εκφράζεται έτσι η άποψη σύμφωνα με την οποία, το μέγεθος των μασκών είναι ακατάλληλο για τους μαθητές. Δημιουργείται επιπλέον η εντύπωση, ότι όλοι όσοι ασχολούνται με την πανδημία και τα σχολεία είναι ανίκανοι να αντιληφθούν τις πραγματικές διαστάσεις του φαινομένου ή βρίσκονται εκτός της πραγματικότητας της σχολικής τάξης και των εκπαιδευτικών αναγκών. Η Κυβέρνηση και το Υπουργείο Παιδείας παρουσιάζονται να μη βρίσκουν λύσεις ούτε στα πιο απλά προβλήματα που σχετίζονται με την πανδημία (π.χ. το μέγεθος των μασκών).

Πορίσματα έρευνας

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη συνολική έρευνα. Αρχικά, αναδείχθηκαν τα εκπαιδευτικά θέματα που σχετίζονται με την πανδημία και αναπαράχθηκαν στα

διαδικτυακά μιμίδια, καθώς και οι κατηγορίες στις οποίες ταξινομήθηκαν. Οι τρεις βασικές θεματικές των μιμιδίων, σχετίζονται με τον τρόπο λειτουργίας των σχολείων. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν μιμίδια με θέμα α) το κλείσιμο των σχολείων στην αρχή της πανδημίας, β) την εξ αποστάσεως διδασκαλία, το διάστημα που τα σχολεία ήταν κλειστά και γ) την επαναλειτουργία των σχολείων, τόσο τον Ιούνιο του 2020 όσο και τον Σεπτέμβριο του 2020, με το ξεκίνημα της νέας σχολικής χρονιάς. Οι τρεις αυτές θεματικές ταξινομούνται σε ειδικότερες κατηγορίες όταν συνδυαστούν με τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Έτσι, υπάρχει κατηγορία μιμιδίων που σχολιάζει το κλείσιμο των σχολείων και τις αντιδράσεις των γονέων. Μια ακόμη κατηγορία μιμιδίων σχολιάζει τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ενώ μια άλλη τη στάση τους απέναντι στο άνοιγμα των σχολείων.

Ένα θέμα το οποίο εντάσσεται στη γενική θεματική της επαναλειτουργίας των σχολείων, είναι τα μέτρα προστασίας από τον κορωνοϊό, που αποφασίστηκαν απ' την Κυβέρνηση για το άνοιγμα των σχολείων. Σύμφωνα με τα μέτρα που ανακοινώθηκαν, διακρίνονται ειδικότερες κατηγορίες θεμάτων, οι οποίες προσφέρουν διαφορετικές κατηγορίες μιμιδίων που σχετίζονται με τις αποστάσεις που πρέπει να υπάρχουν ανάμεσα στους μαθητές, τον αριθμό των μαθητών ανά τάξη, το μέγεθος των αιθουσών, τις κάμερες που προτάθηκε να μπουν στα σχολεία, τις μάσκες και τα παγούρια που δόθηκαν στους μαθητές.

Οι παραπάνω κατηγορίες γίνονται ακόμα πιο εξειδικευμένες όταν συνδυαστούν με τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Για παράδειγμα, δημιουργούνται δύο κατηγορίες μιμιδίων όταν συνδυαστούν οι κάμερες με τους εκπαιδευτικούς και οι κάμερες με τους μαθητές.

Μία ακόμα βασική θεματική των μιμιδίων σχετίζεται με τις απόψεις και τις αντιλήψεις του ευρύτερου κοινού για τα θέματα της επικαιρότητας. Έτσι, υπάρχει κατηγορία μιμιδίων με τις αντιλήψεις της κοινής γνώμης για τους εκπαιδευτικούς με τις αντιλήψεις των πολιτών για τις μάσκες που φορούν οι μαθητές, καθώς και για την εταιρία που τις κατασκεύασε.

Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται τα πορίσματα που σχετίζονται με τους μήνες που δημοσιεύθηκαν τα μιμίδια, με τις ομάδες και τις σελίδες του FB στις οποίες δημοσιεύθηκαν, με τα θέματα που σχολιάστηκαν περισσότερο ή λιγότερο, με την αλληλεπίδρασή τους με τους χρήστες του είδους, καθώς και με τις αναδημοσιεύσεις τους. Ως προς τις σελίδες και τις ομάδες του FB που μελετήθηκαν, παρατηρούμε ότι οι σελίδες και οι ομάδες που σχετίζονται με τους εκπαιδευτικούς, ανάρτησαν περισσότερα μιμίδια σχετικά με την εκπαίδευση, από άλλες σελίδες και ομάδες που παράγουν μιμίδια σχετικά με όλα τα θέματα. Ως προς τους μήνες που παράχθηκαν τα μιμίδια, παρατηρείται ότι τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο παρουσιάστηκε μεγαλύτερο πλήθος μιμιδίων. Οι μήνες αυτοί είναι οι μήνες που γονείς, μαθητές και εκπαιδευτικοί αρχίζουν να προετοιμάζονται για τη σχολική χρονιά που ξεκινά. Επιπλέον, τους συγκεκριμένους μήνες η Κυβέρνηση συζητάει και ανακοινώνει διάφορα μέτρα που σχετίζονται με το άνοιγμα των σχολείων και την πανδημία. Επομένως, είναι λογικό να παράγονται αυτούς τους μήνες περισσότερα μιμίδια που αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία. Ως προς τα σχόλια και τις αντιδράσεις των χρηστών που παρακολουθούν τα διαδικτυακά μιμίδια, παρατηρείται ότι οι αποδέκτες τους αλληλοεπιδρούσαν με τα μιμίδια περισσότερο τους μήνες αυτούς. Η αλληλεπίδραση των χρηστών αυτών, είναι ανάλογη της ποσότητας των μιμιδίων που παράγονται. Όσο περισσότερα είναι τα μιμίδια, τόσο μεγαλύτερη είναι η αλληλεπίδρασή τους με τους χρήστες του είδους.

Επίσης αποδεικνύεται ότι το θέμα που υπερτερούσε στα μιμίδια των σελίδων και των ομάδων που μελετήθηκαν, ήταν οι μάσκες που δόθηκαν στους μαθητές. Το θέμα αυτό δημιούργησε σκωπτικά σχόλια και έτσι πρόσφερε περισσότερη έμπνευση στους παραγωγούς των μιμιδίων. Τα μιμίδια με το θέμα αυτό είχαν μάλιστα και τις περισσότερες αναδημοσιεύσεις. Ένα ακόμα θέμα που αφορούσε όλους τους μαθητές και αποτέλεσε ένα αστείο γεγονός που πρόσφερε έμπνευση ήταν τα παγούρια που δόθηκαν στους μαθητές. Όμως και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και η τοποθέτηση καμερών στα σχολεία ήταν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Τα θέματα αυτά αποτέλεσαν βασικά θέματα των μιμιδίων, επειδή συζητήθηκαν αρκετά από τα ΜΜΕ και βρίσκονταν για αρκετό καιρό στην επικαιρότητα. Όσον αφορά τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας, προκύπτει ότι τα περισσότερα μιμίδια αφορούν τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, καθώς είναι οι άμεσα συμμετέχοντες στην

εκπαιδευτική διαδικασία και είναι αυτοί που επηρεάστηκαν περισσότερο από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι αμέσως επόμενοι εμπλεκόμενοι είναι οι γονείς, γι' αυτό και είναι οι τρίτοι στη σειρά με τα περισσότερα μιμίδια.

Από την άλλη πλευρά παρατηρείται πτώση στην παραγωγή μιμιδίων κατά τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο. Είναι οι μήνες που τα σχολεία είναι κλειστά και πολλοί βρίσκονται σε διακοπές. Επιπλέον, αυτούς τους μήνες δεν ανακοινώνονται μέτρα που αφορούν την πανδημία.

Τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο παρουσιάζεται μέτρια παραγωγή μιμιδίων, καθώς δεν υπήρχαν τα κατάλληλα ερεθίσματα (ανακοινώσεις μέτρων, ανοιχτά σχολεία κ.λπ.) για να δημιουργηθούν περισσότερα μιμίδια.

Θέματα με μικρότερη απήχηση ήταν οι αντιδράσεις των γονέων, η τήρηση των μέτρων από τους μαθητές, ο φόβος για τον ιό και οι αντιλήψεις και οι αντιδράσεις των εκπαιδευτικών για θέματα που σχετίζονται με την πανδημία. Τα θέματα αυτά ήταν πιο ειδικά και δεν συζητήθηκαν από τα ΜΜΕ τόσο όσο τα προηγούμενα. Επιπλέον, είναι θέματα για τα οποία οι πολίτες έχουν πολλές διαφορετικές απόψεις.

Τέλος, λιγότερα μιμίδια δημιουργήθηκαν για το Υπουργείο Παιδείας και το σχολείο, καθώς δεν αφορούν συγκεκριμένα πρόσωπα και τόσο οι δημιουργοί όσο και οι αποδέκτες δεν ταυτίζονται εύκολα με αυτά.

Προοπτικές έρευνας

Η παρούσα έρευνα θα μπορούσε να γίνει πηγή έμπνευσης και για άλλους μελετητές για μελλοντικές εργασίες, πιθανότατα με ένα μικρό αντιπροσωπευτικό δείγμα μιμιδίων από κάθε ομάδα, αναλύοντάς τα είτε με την κριτική ανάλυση λόγου είτε με την ανάλυση πολλαπλών κριτικών λόγων. Επιπροσθέτως θα μπορούσε να ερευνηθεί ο τρόπος που οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τα μιμίδια αυτά, αλλά και οι αντιδράσεις που τους προκαλούν. Θα ήταν επίσης χρήσιμο, εάν η εργασία αυτή επαναληφθεί, είτε μελετώντας τα σχετικά με την εργασία μας μιμίδια που αναρτήθηκαν σε άλλες σελίδες και ομάδες του FB ή στα άλλα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είτε το ίδιο χρονικό διάστημα που μελετήσαμε είτε επεκτείνοντάς το καθ' όλη την διάρκεια της πανδημίας του COVID-19. Έτσι θα αποτυπωθούν όλα τα εκπαιδευτικά ζητήματα που αναδύονται μέσω των μιμιδίων τη συγκεκριμένη περίοδο. Τέλος από την εργασία μας προκύπτουν και άλλα ερωτήματα που αξίζει να ερευνηθούν περαιτέρω σε άλλες έρευνες, όπως οι δυσκολίες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και τα μέτρα που πήρε η Κυβέρνηση στα σχολεία για να περιορίσει την πανδημία του COVID-19.

Συμπεράσματα έρευνας

Τα διαδικτυακά μιμίδια αποτελούν τόσο συστατικό μέρος του λαϊκού πολιτισμού όσο και αυτόνομη έκφρασή του καθώς τα μηνύματα που κομίζουν, όπως κοινές αλήθειες, αιώνιες αξίες, όμοια βιώματα, ήθη και έθιμα, σαφείς παραδοχές, πεποιθήσεις, θρησκευτικές και μη, μετασχηματίζονται σε μία σύγχρονη μορφή λαϊκού πολιτισμού. Μέσω αυτών οι άνθρωποι, επικοινωνούν, ανακαλύπτουν την σχέση τους με τον κόσμο και αναπτύσσουν αισθήματα εμπιστοσύνης και ασφάλειας μέσω της ταύτισης απόψεων και αξιών που αναπαράγονται στα μιμίδια.

Τα μιμίδια φαίνεται να προωθούνται στοχευμένα, να μετατρέπονται και να διαδίδουν νέα νοήματα, λειτουργίες, ιδέες, αξίες, συμπεριφορές του λαϊκού πολιτισμού. Η εξωτερική του πλούσιου εσωτερικού κόσμου του λαϊκού δημιουργού ενός μιμιδίου και η ταύτισή του με τους υπόλοιπους χρήστες, επιτρέπει εξ' ολοκλήρου να χαρακτηρίζεται ένα διαδικτυακό μιμίδιο ως κομμάτι του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού, σχετιζόμενο με τα ανέκδοτα και τις ευτράπελες διηγήσεις και στενά συνδεδεμένο με την πανανθρώπινη τάση αλλά και ανάγκη διακωμώδησης της -ενίοτε στενάχωρης- πραγματικότητας.

Η συλλογικότητα στη δημιουργία, την αποδοχή και τον, συχνά, συλλογικό μετασχηματισμό τους, είναι χαρακτηριστικά που τα καταχωρούν στον χώρο του λαϊκού πολιτισμού, καθώς κυκλοφορούν σε κοινότητες και ενισχύουν την ενεργή συμμετοχή των μελών τους και την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων μεταξύ τους. Σε αυτό συνάδει και η επικαιρότητα των θεμάτων τους, καθώς αποτελούν δημοφιλείς αναπαραστάσεις της κοινωνίας, στην οποία ο δημιουργός αφήνει και το δικό του αποτύπωμα.

Τα διαδικτυακά μιμίδια που συλλέξαμε και αναλύσαμε μας δίνουν σημαντικά στοιχεία που συνάδουν με τα παραπάνω. Αρχικά φέρουν ζητήματα της επικαιρότητας που συζητούνται αρκετά στα ΜΜΕ και συγκεκριμένα αφορούν την εκπαίδευση κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19. Η συγκεκριμένη πανδημία εξάλλου προκάλεσε μια έκρηξη παραγωγής μιμιδίων σχετικών με αυτήν. Επιπλέον τα μιμίδια, μεταφέρουν διάφορες αντιλήψεις και βιώματα για τα θέματα αυτά. Επίσης είναι φανερό ότι κάποια από αυτά εκφράζουν και ένα είδος αντίδρασης ως προς την Κυβέρνηση και το Υπουργείο Παιδείας, κυρίως για τα μέτρα που πήρε για να περιορίσει την διασπορά του ιού στα σχολεία. Είναι φανερό εξάλλου, από το πλήθος των αντιδράσεων, των σχολίων και τον διαμοιρασμό των μιμιδίων, πως οι άνθρωποι και κυρίως τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας, επικοινωνούν και ταυτίζονται με τις απόψεις και αξίες που αναπαράγονται στα μιμίδια.

Μελετώντας ωστόσο τα μιμίδια της συγκεκριμένης έρευνας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι όλες οι κατηγορίες μιμιδίων αποτυπώνουν μία όψη της πραγματικότητας. Δημιουργούν συγκεκριμένες αντιλήψεις οι οποίες παρουσιάζονται σαν μια γενική αλήθεια. Στην πραγματικότητα τα περισσότερα από αυτά παρουσιάζουν την οπτική με την οποία ταυτίζεται μια μερίδα ανθρώπων. Ποτέ όμως μια άποψη από αυτές που εκφράζονται δεν μπορεί να αντιπροσωπεύει όλους τους χρήστες που ασχολούνται με τα συγκεκριμένα θέματα.

Βέβαια πρέπει να τονίσουμε ότι όλα τα μιμίδια έχουν χιουμοριστική διάθεση. Ακόμη και οι απόψεις και οι αντιλήψεις που αναπαράγουν, έχουν σκοπό να προκαλέσουν γέλιο στους χρήστες που αλληλοεπιδρούν με το είδος. Για να επιτύχουν ένα ύφος ευτράπελο, οι παραγωγοί των μιμιδίων επιστρατεύουν ορισμένα μέσα. Αρχικά χρησιμοποιούν φανταστικές καταστάσεις που θα ήταν αδύνατο να συμβούν στην πραγματικότητα, οι οποίες συνοδεύονται από υπερβολικές και συνήθως αστείες αντιδράσεις των ανθρώπων που εμπλέκονται.

Ακόμη χρησιμοποιούνται σκηνές από διάφορες γνωστές σειρές και ταινίες, ελληνικής και ξένης παραγωγής, τις οποίες αν οι χρήστες που αλληλοεπιδρούν με το είδος γνωρίζουν, θα γελάσουν περισσότερο με τα μιμίδια· χαρακτηριστική είναι η χρήση παλιών ελληνικών ταινιών, οι οποίες με την ασπρόμαυρη εικόνα τους δίνουν μια αίσθηση οικειότητας και αναφοράς.

Επιπροσθέτως καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι δημιουργοί, για να προσδώσουν μια χιουμοριστική διάθεση, επιλέγουν να παρουσιάσουν μια οπτική της πραγματικότητας σύμφωνα με την οποία όλοι όσοι εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία έχουν κάποια αρνητικά χαρακτηριστικά.

Τα μιμίδια λοιπόν, όπως φαίνεται και από αυτά που ανέδειξε η έρευνά μας, έχουν πλέον καθιερωθεί ως ένας σύγχρονος τρόπος επικοινωνίας που επιτρέπει σε άτομα με κοινές αντιλήψεις, ενδιαφέροντα και επιδιώξεις, μια ομάδα του σύγχρονου λαού δηλαδή, να εκφράζονται με έναν τρόπο που, άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα, πάντα ωστόσο με μια αστεϊκή διάθεση, να σχολιάζουν ή και να χλευάζουν ακόμα καταστάσεις, νοοτροπίες, αλλά και θεσμούς ή και πρόσωπα.

Βιβλιογραφία

Αυδίκος, Ε. Γ. (2009). *Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού. Λαογραφίες, λαϊκοί πολιτισμοί, ταυτότητες*. Αθήνα: Κριτική. Ανακτήθηκε από <https://www.academia.edu/29134039/%CE%95%CE%91%CE%A5%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%95%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AE%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82%CE%A3%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%AD%CF%82%CF%84>

<https://doi.org/10.1080/1369118x.2016.1229004>

- Βαλασιάδης, Ε., Κατσαδώρας, Γ., Κακάμπουρα Ρ., & Φωκίδης, Ε. (2017). Λαϊκός Πολιτισμός και Ψηφιακό Παιχνίδι στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στο Φ. Γούσιας (Επιμ.), *Πρακτικά του 4ου Συνεδρίου «Νέος Παιδαγωγός»*. Αθήνα, 1 και 2 Απριλίου 2017, 1026-1033. Ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/313314703_Laikos_Politismos_kai_Psephiako_Paichnidi_sten_Protobathmia_Ekpaideuse.
- Καμηλάκη-Πολυμέρου, Α., & Καραμανές, Ε. (2008). *Λαογραφία: Παραδοσιακός πολιτισμός*. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Ανακτήθηκε από <https://www.openbook.gr/laografia-paradosiakos-politismos/>.
- Κατσαδώρας, Γ. (2013). Η επιστήμη της Λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα. Στο Γ. Κόκκινος & Μ. Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επιμ.). *Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό* (σσ. 99-122). Αθήνα: Ταξιδευτής.
- Κατσαδώρας, Γ., & Νουνανάκη Α. Λ. (2021). Η εικόνα των Ποντίων στη ψηφιακή λαογραφία: η περίπτωση των μιμίδων (memes). Στο Μ. Γ. Βαρβούνης, Ρ. Κακαμούρα & Μ. Ευσταθιάδου (Επιμ.), *Πρακτικά του Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου Λαογραφίας «Λαϊκή παράδοση του Πόντου: από το παρελθόν στο παρόν»* (διοργάνωση: Εργαστήριο Κοινωνικών Επιστημών του Π.Τ.Δ.Ε. του Ε.Κ.Π.Α., Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Ιστορίας & Εθνολογίας του Δ.Π.Θ & Φάρος Ποντίων) Θεσσαλονίκη 29 Νοεμβρίου-1 Δεκεμβρίου 2019, 389-432.
- Μιχαήλ, Γ. Β. (2007). Homo interneticus ή Λαογραφία και Διαδίκτυο. *Λαογραφία: δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας*, ΜΑ (41), 291-305.
- Μερακλής, Μ. (2004). *Λαογραφικά ζητήματα*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Aguilar, G. K., Campbell, H. A., Stanley, M., & Taylor, E. (2017). Communicating mixed messages about religion through internet memes. *Information, Communication & Society*, 20 (10), 1498-1520. <https://doi.org/10.1080/1369118x.2016.1229004>.
- Andreallo, F. L. (2017). *The semeful sociability of digital memes: visual communication as active and interactive conversation* (Doctoral dissertation). Ανακτήθηκε από <https://opus.lib.uts.edu.au/handle/10453/120273>.
- Bellar, W., Campbell, H. A., Cho, K. J., Terry, A., Tsuria, R., Yadlin-Segal, A., & Ziemer, J. (2013). Reading religion in internet memes. *Journal of Religion, Media and Digital Culture*, 2 (2), 1-39. <https://doi.org/10.1163/21659214-90000031>.
- Blank, T. J. (2009). *Folklore and the Internet: Vernacular expression in a digital world*. University Press of Colorado. Ανακτήθηκε από <https://www.pdfdrive.com/folklore-and-the-internet-vernacular-expression-in-a-digital-world-e185035061.html>.
- Blank, T. J. (2018). Folklore and the Internet: The challenge of an ephemeral landscape. *Humanities*, 7(2), 50. <https://doi.org/10.3390/h7020050>.
- Börzsei, L. K. (2013). *Makes a Meme Instead: A Concise History of Internet Memes*. Utrecht University. Ανακτήθηκε 25 Σεπτεμβρίου, 2020, από http://works.bepress.com/linda_borzsei/2/.
- Burgess, J. (2008). 'All your chocolate rain are belong to us?': Viral video, YouTube and the dynamics of participatory culture. In G. Lovink & S. Niederer (Eds.), *Video Vortex Reader: Responses to YouTube* (pp. 101-109). Amsterdam: The Netherlands. Ανακτήθηκε <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.466.371>.
- Castaño, D., C. M. (2013). Defining and characterizing the concept of Internet Meme. *Revista CES Psicología*, 6(2), 82-104. Ανακτήθηκε από http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2011-30802013000200007&lng=en&tlng=en.
- Csordás, T., Horváth, D., Mitev, A., & Markos-Kujbus, É. (2017). User-Generated internet memes as advertising vehicles: Visual narratives as special consumer information sources and consumer

- tribe integrators. In G. Siegert, M.B., Rimscha, & S., Grubenmann (Eds.), *Commercial communication in the digital age: Information or disinformation*. Ebook: De Gruyter Saur. <https://doi.org/10.1515/9783110416794-014>.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49, 91-96. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>.
- Dawkins, R. (2006³²). *The Selfish Gene*. Oxford: Oxford University press. Ανακτήθηκε από <https://www.pdfdrive.com/selfish-gene-d36970628.html>.
- DeLaure, M., & Fink, M (2017). Introduction. In M. DeLaure, & M. Fink, (Eds.). *Culture jamming: Activism and the art of cultural resistance* (pp. 1-35). New York: New York University Press. <https://www.pdfdrive.com/culture-jamming-activism-and-the-art-of-cultural-resistance-d196560652.html>.
- Dynel, M. (2016). "I has seen image macros!" Advice animal memes as visual-verbal jokes. *International Journal of Communication*, 10, 660-688. Ανακτήθηκε [https://www.researchgate.net/publication/293464876 I has seen Image Macros Advice Animals memes as visual-verbal jokes](https://www.researchgate.net/publication/293464876_I_has_seen_Image_Macros_Advice_Animals_memes_as_visual-verbal_jokes).
- Garbe, A., Ogurlu, U., Logan, N., & Cook, P. (2020). Parents' Experiences with Remote Education during COVID-19 School Closures. *American Journal of Qualitative Research*, 4(3), 45-65. <https://doi.org/10.29333/ajqr/8471>.
- Greene, V. S. (2019). "Deplorable" Satire: Alt-Right Memes, White Genocide Tweets, and Redpilling Normies. *Studies in American Humor*, 5(1), 31-69. <https://doi.org/10.5325/studamerhumor.5.1.0031>.
- Grundlingh, L. (2018). Memes as speech acts. *Social Semiotics*, 28(2), 147-168. <http://dx.doi.org/10.1080/10350330.2017.1303020>.
- Gyimah, N. (2020). Assessing technological innovation on education in the world of coronavirus (COVID-19). *Social Science Research Network*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3670389>.
- Guadagno, R. E., Rempala, D. M., Murphy, S., & Okdie, B. M. (2013). What makes a video go viral? An analysis of emotional contagion and Internet memes. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2312-2319. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.04.016>.
- Heylighen, F. (1996). Evolutions of memes on the network: from chain-letters to the global brain, In I. Fischer (Eds.), *Ars Electronica Catalogue* (pp. 911-916). Vienna/New York: Springer. Ανακτήθηκε από https://scholar.google.gr/scholar?hl=el&as_sdt=0%2C5&q=%29.+Evolution+of+memes+on+the+network%3A+from+chainletters+to+the+global+brain%2C&btnG=.
- Heylighen, F. & Chielens, K. (2009). Evolution of Culture, Memetics. In R. A. Meyers (Eds.), *Encyclopedia of Complexity and Systems Science* (pp. 3205-3220). New York/London: Springer. Ανακτήθηκε από [https://www.researchgate.net/publication/274707118 Evolution of Culture Memetics](https://www.researchgate.net/publication/274707118_Evolution_of_Culture_Memetics).
- Horváth, D., & Mitev, A. (2016). Memes at an Exhibition: Consumer Interpretations of Internet Memes. In Verlegh P., Voorveld H., Eisend M. (Eds.), *Advances in Advertising Research (Vol. VI)* (pp. 51-62). Springer Gabler, Wiesbaden. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-658-10558-7_5.
- Johnson, D. (2007). Mapping the Meme: A Geographical Approach to Materialist Rhetorical Criticism. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 4(1): 27-50. <https://doi.org/10.1080/14791420601138286>.
- Kien, G. (2019). *Communicating with memes: Consequences in post-truth civilization*. United Kingdom: Lexington Books. Ανακτήθηκε από https://scholar.google.gr/scholar?hl=el&as_sdt=0%2C5&q=Communicating+with+memes%3A+Consequences+in+post-truth+civilization&btnG=.
- Kertcher, C., & Turin, O. (2020). 'Siege mentality' reaction to the pandemic: Israeli memes during COVID-19. *Postdigital Science and Education*, 2(3), 581-587 <https://dx.doi.org/10.1007/2Fs42438-020-00175-8>.
- Knobel, M., & Lankshear, C. (2007). Online memes, affinities, and cultural production. In M. Knobel & C. Lankshear (Eds.), *A new literacies sampler* (Vol. 29) (pp. 199-228). New York: Peter Lang.

- König, J., Jäger-Biela, D. J., & Glutsch, N. (2020). Adapting to online teaching during COVID-19 school closure: Teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 608-622. <https://doi.org/10.1080/02619768.2020.1809650>.
- Mayring, P. (2015). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. Weinheim: Aufl. Beltz.
- Miltner, K. (2018). Internet memes. In J. Burgess, A. Marwick, & T. Poell. *The sage handbook of social media* (pp. 412-428). SAGE Publications Ltd, <https://www.doi.org/10.4135/9781473984066.n23>.
- Moody-Ramirez, M., & Church, A. B. (2019). Analysis of Facebook meme groups used during the 2016 US presidential election. *Social Media + Society*, 5(1), 1-11. <https://doi.org/10.1177%2F2056305118808799>.
- Palupi, D. D. (2018). Critical discourse analysis of the meme makasih yang lebihcantik. In *International Conference on Language Phenomena in Multimodal Communication (KLUA)* (pp. 378-383). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/klua-18.2018.57>.
- Pimple, K. D. (1996). The Meme-ing of Folklore. *Journal of Folklore Research*, 33 (3), 236-240. Poplin, J. (2017). *Cultural Flows in the Digital and Beyond: The Potency of a Symbol in Mainland China* (Doctoral dissertation, Victoria University). Ανακτήθηκε από https://scholar.google.gr/scholar?hl=el&as_sdt=0%2C5&q=Cultural+Flows+in+the+Digital+and+Beyond%3A+The+Potency+of+a+Symbol+in+Mainland+China&btnG=.
- Procházka, O. (2016). Cohesive aspects of humor in Internet memes on Facebook : A multimodal sociolinguistic analysis. *Ostrava Journal of English Philology*, 8(1), 7-38.
- Reimers, F. M., & Schleicher, A. (2020). *A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020*. OECD. Ανακτήθηκε 23 Δεκεμβρίου, 2020, από https://www.hm.ee/sites/default/files/framework_guide_v1_002_harward.pdf.
- Rintel, S. (2013). Crisis memes: The importance of templatability to Internet culture and freedom of expression. *Australasian Journal of Popular Culture*, 2(2), 253-271. https://doi.org/10.1386/ajpc.2.2.253_1.
- Shifman, L., & Thelwall, M. (2009). Assessing global diffusion with Web memetics: The spread and evolution of a popular joke. *Journal of the American society for information science and technology*, 60(12), 2567-2576. <https://doi.org/10.1002/asi.21185>.
- Shifman, L. (2013). Memes in a digital world: Reconciling with a conceptual troublemaker. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 18, 362-377. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12013>.
- Shifman, L. (2014a) Memes in digital culture. Cambridge, MA: MIT Press. Ανακτήθηκε από <https://www.pdfdrive.com/memes-in-digital-culture-e186532256.html>.
- Shifman, L. (2014b). The Cultural Logic of Photo-Based Meme Genres. *Journal of Visual Culture*, 13(3), 340-358. <https://doi.org/10.1177/1470412914546577>.
- Soha, M., & McDowell, Z. J. (2016). Monetizing a meme: YouTube, content ID, and the Harlem Shake. *Social Media+ Society*, 2(1), 1-12. <https://doi.org/10.1177/2056305115623801>.
- Viner, R. M., Russell, S. J., Croker, H., Packer, J., Ward, J., Stansfield, C., Mytton, O., Bonnel, C., & Booy, R. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4, 397-404. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30095-X](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30095-X).
- Zittrain, J. L. (2014). Reflections on Internet Culture. *Journal of Visual Culture*, 13(3), 388-394. <https://doi.org/10.1177/1470412914544540>.

Πηγές

- Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ, 17/03/2020. Ανακτήθηκαν 5 Οκτωβρίου, 2020, από <https://www.Facebook.com/groups/144161868965419/permalink/2715896771791903/>.
- Κοινή Υπουργική Απόφαση 16838/2020-ΦΕΚ 783/Β/10-3-2020. *Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας των βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών, νηπιαγωγείων, σχολικών*

μονάδων, ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, κέντρων ξένων γλωσσών, φροντιστηρίων και πάσης φύσεως εκπαιδευτικών δομών, φορέων και ιδρυμάτων, δημοσίων και ιδιωτικών, κάθε τύπου και βαθμού της χώρας για το χρονικό διάστημα από 11.3.2020 έως και 24.3.2020.

Ο τοίχος είχε τη δική του υστερία, 16/09/2020. Ανακτήθηκε 9 Οκτωβρίου, 2020, από <https://www.facebook.com/oToixosEixeThDikhTouYsteria/posts/3831078530237982>.